

JERZY LESZEK OLSZEWSKI

(1937–2015)

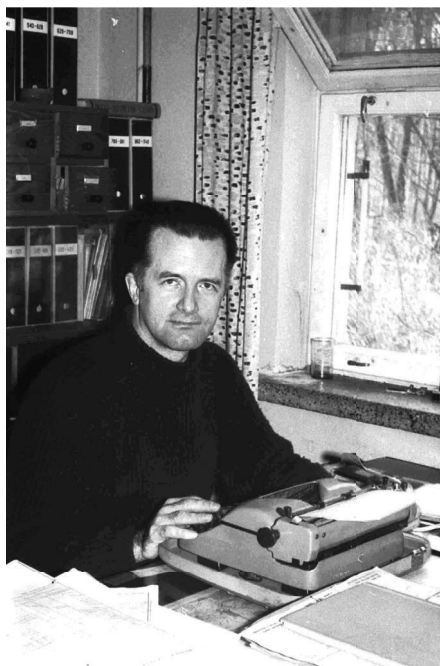
17 sierpnia 2015 roku na cmentarzu w Białowieży rodzina i znajomi pożegnali Jerzego Leszka Olszewskiego, wybitnego klimatologa, profesora Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, wieloletniego kierownika Zakładu Meteorologii i Bioklimatologii w Instytucie Geografii kieleckiej uczelni, a w latach 1996–1999 dziekana Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego WSP w Kielcach (obecnie UJK). Pan Profesor związał swój naukowy życiorys z kielecką uczelnią w 1987 roku. Wcześniej przez ponad 20 lat pracował w Zakładzie Badania Ssaków PAN (dziś Instytut Biologii Ssaków PAN) z siedzibą w Białowieży. Począwszy od 1987 roku Profesor Olszewski dzielił swój prywatny czas oraz zainteresowania badawcze pomiędzy Puszcą Białowieską a Kielce i Góry Świętokrzyskie.

Jerzy Leszek Olszewski urodził się 12 czerwca 1937 roku w Hajnówce w rodzinie Wacława Olszewskiego i Walerii z Rodziewiczów. Ojciec był pracownikiem leśnej kolejki wąskotorowej w Puszczy Białowieskiej. Rodzina matki miała korzenie białoruskie. Studia młody Jerzy Olszewski podjął daleko od domu – w Instytucie Geograficznym Uniwersytetu Wrocławskiego. Jeszcze w ich trakcie – w latach 1959–1960 –zainteresował się zagadnieniami bioklimatycznymi i klimatologią kompleksową. W tym czasie podjął pracę w Katedrze Meteorologii i Klimatologii, prowadząc pomiary meteorologiczne we Wrocławiu oraz na Szrenicy. Ich ukończeniem była napisana pod kierunkiem prof. Antoniego Kosiby a obroniona w czerwcu 1960 roku praca magisterska pt. *Przebieg parowania we Wrocławiu w okresie od 01.01.1956 r. do 31.12.1959 oraz na Szrenicy w okresie od 02.07.1959 r. do 21.12.1959.*

Ostatecznie młody mgr Jerzy Leszek Olszewski wrócił w rodzinne strony. W 1960 roku zatrudnił się jako asystent techniczny w Zakładzie Geofizyki PAN w Białowieży. Rok później był już pracownikiem Zakładu Badania Ssaków PAN w Białowieży, początkowo pracując na stanowisku asystenta, później starszego asystenta, wreszcie adiunkta. Począwszy od 1962 roku był kierownikiem Pracowni Bioklimatologii ZBS PAN (fot. 1).

W trakcie pracy w białowieskim zakładzie PAN Jerzy L. Olszewski zdobywał kolejne stopnie naukowe. W roku 1970 uzyskał stopień doktora w Instytucie Geografii Uniwersytetu Warszawskiego po publicznej obronie pracy zatytułowanej *Klimat północno-wschodniej Polski w ujęciu kompleksowym*, napisanej pod kierunkiem prof. dr. Wincentego Okołowicza. W 1986 roku Jerzy L. Olszewski uzyskał w Polskiej Akademii Nauk tytuł doktora habilitowanego. Podstawą była praca habilitacyjna *Rola ekosystemów leśnych w modyfikacji klimatu lokalnego Puszczy*

Białowieskiej, opublikowana w tymże roku nakładem Ossolineum. Za tę pracę otrzymał nagrodę Sekretarza Naukowego PAN. W swojej pracy naukowej w ZBS PAN Jerzy L. Olszewski zajmował się klimatologią kompleksową (m.in. Olszewski, 1973), fitoklimatologią (m.in. Głogowska i Olszewski, 1967, Olszewski, 1974 i 1984) oraz ekologią (m.in. Olszewski, 1968 i 1970). Na początku lat 70. XX wieku Jerzy L. Olszewski wchodził w skład zespołu, który opracował scenariusz ekspozycji Muzeum Przyrodniczo-Leśnego BPN, udostępnionej zwiedzającym w 1972 roku.

Fot. 1. Dr Jerzy L. Olszewski przy pracy, budynek Zakładu Badania Ssaków PAN w Białowieży, styczeń 1978 roku (fot. Piotr Bajko)

Photo. 1. Dr. George L. Olszewski at work the building of the Mammal Research Insitute January 1978 (photo by Piotr Bojko)

Pracując i mieszkając w Białowieży, Profesor zajmował się także turystyką i krajoznawstwem. Aktywnie działał w Towarzystwie Przyjaciół Białowieży; był współautorem cenionego przewodnika zatytułowanego *Trzy dni w Puszczy Białowieskiej* (Faliński i in., 1970). Kolekcjonował widokówki o tematyce białowieskiej. Swoje zbiory pokazał m.in. na wystawie pt. *Pół wieku Białowieży na widokówkach*, w 1965 roku.

1 marca 1987 roku dr hab. Jerzy Leszek Olszewski podjął pracę w Instytucie Geografii Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Kielcach (dzisiejszy UJK), początkowo

na stanowisku adiunkta, później docenta i wreszcie od 1 listopada 1987 roku profesora nadzwyczajnego kieleckiej uczelni. Miesiąc wcześniej Jerzy L. Olszewski został kierownikiem Zakładu Meteorologii i Bioklimatologii IG WSP. Jego współpracownikami przez następne 20 lat byli: doc. dr Grzegorz Żarnowiecki i mgr Wiesława Przybył. Pan Profesor przywiózł ze sobą do Kielc bogatą bibliotekę naukową – książki i odbitki artykułów naukowych – poświęconą tematyce klimatologicznej i ekologicznej, część z jej zasobów pozostaje w bibliotece meteorologicznej UJK do dziś.

Zespół badawczy pracowników Zakładu Meteorologii i Bioklimatologii, kierowany przez Pana Profesora, skupiał się na poznaniu indywidualizmu klimatu Gór Świętokrzyskich, ze szczególnym uwzględnieniem Pasma Łysogórskiego, oraz zróżnicowania topoklimatycznego i biotopoklimatycznego Kielc. W ciągu 20 lat pracy Prof. Olszewskiego w Kielcach powstał szereg prac omawiających poszczególne charakterystyki klimatu i bioklimatu wierzchwinowej partii Łysogór, głównie na podstawie serii danych pochodzących ze stacji meteorologicznej Święty Krzyż (m.in. Olszewski i in., 1991, 1992, 1998, 2000, 2007). Profesor Jerzy L. Olszewski był też współautorem prac poświęconych warunkom klimatycznym innych obszarów zlokalizowanych w Górach Świętokrzyskich, m.in.: Góry Chełmowej (Olszewski i in., 1993), torfowiska Białe Ługi (Olszewski i in., 1997), Chęcińsko-Kieleckiego Parku Krajobrazowego (Olszewski i in., 2001) i Kielc (m.in. Olszewski i in., 2003). Tworzył też prace z zakresu klimatologii stosowanej, poświęcone agroklimatowi (Olszewski i Żarnowiecki, 1997) i warunkom aerosanitarnym (Olszewski i in., 1995) województwa kieleckiego oraz metodyce monitoringu stosunków klimatycznych (Olszewski i Żarnowiecki, 1993). Jednocześnie Prof. Olszewski w dalszym ciągu pisał prace poświęcone klimatowi Puszczy Białowieskiej (m.in. Olszewski i Żarnowiecki, 1992). W 1992 roku Prof. Olszewski został zaproszony przez Instytut Ewolucyjnej Morfologii i Ekologii Zwierząt im. A.N. Siewiercowa Rosyjskiej Akademii Nauk w Moskwie jako konsultant w zakresie badań ekoklimatycznych. W ramach tych konsultacji przebywał 20 dni w sierpniu tego roku w Moskwie, Sankt Petersburgu i Centralno-Leśnym Rezerwacie Biosfery w Wałdaju. W 1995 roku ukazała się monografia *Karczówka – historia, literatura, architektura, przyroda*, której Pan Profesor był redaktorem.

Prof. Jerzy L. Olszewski był cenionym pedagogiem. Pod jego kierunkiem powstało wiele prac magisterskich poświęconych tematyce klimatologicznej i zoologicznej regionu świętokrzyskiego (fot. 2). Magistranci Pana Profesora często byli współautorami publikacji naukowych, powstałych w ramach ich badań.

Pan Profesor prowadził też wykłady monograficzne m.in. z zakresu: meteorologii i klimatologii, geoeologii, ale też geografii Finlandii czy geografii Ukrainy

i Białorusi. Pamiętajmy, że były to jeszcze czasy przed wprowadzeniem komputerowych technik wizualizacyjnych i powszechnym dostępem do treści w internecie. Stąd wielką pomocą w trakcie wykładów był zbiór przezroczy zgromadzony przez Profesora Olszewskiego w trakcie jego podróży, m.in. do Skandynawii, Rosji, Ukrainy i na Bałkany. Pod koniec lat 90. XX wieku Jerzy L. Olszewski sprawował opiekę naukową nad pracami terenowymi sekcji meteorologii Studenckiego Koła Naukowego przy Instytucie Geografii WSP w Kielcach.

Fot. 2. Prof. dr hab. Jerzy L. Olszewski po obronie prac magisterskich razem z dwiema magistrantkami i doc. dr Grzegorzem Żarnowieckim (po lewej stronie, z jego archiwum pochodzi zdjęcie), Kielce, czerwiec 1996 roku

Photo 2. Prof. dr. George L. Olszewski after the defense of theses along with two student and doc. dr. Żarnowiecki (on the left side of the archives comes picture) Kielce June 1996

W 1992 roku Prof. Jerzy L. Olszewski był promotorem rozprawy doktorskiej dr Grzegorza Żarnowieckiego zatytułowanej *Wpływ ekosystemów leśnych na wilgotność względną powietrza w Białowieskim Parku Narodowym*.

W latach 1996–1999 Prof. Jerzy L. Olszewski był dziekanem Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego WSP w Kielcach (od 1999 r. Akademia Świętokrzyska). Ważnym zadaniem, które spadło na barki Pana Profesora w trakcie sprawowania tej funkcji, była organizacja przeprowadzki zakładów Wydziału do nowego budynku badawczo-dydaktycznego przy ul. Świętokrzyskiej 15. W czasie swojej kadencji Prof. Olszewski dbał o rozwój kadry naukowej Wydziału – m.in. adiunktem

w Instytucie Fizyki został w tym czasie dr Jacek Semaniak, dziś profesor i rektor UJK w Kielcach. W tym czasie zainicjowano też praktykę dofinansowania badań własnych młodych pracowników naukowych. Podjęto ponadto dyskusję nad utworzeniem nowego kierunku studiów – ochrony środowiska.

Pan Profesor Olszewski aktywnie uczestniczył w pracach kieleckiego środowiska naukowego. Był m.in. członkiem: Rady Naukowej Świętokrzyskiego Parku Narodowego, Wojewódzkiej Komisji Ochrony Przyrody w Kielcach, wiceprezesa Kieleckiego Towarzystwa Naukowego oraz redaktorem naukowym kieleckich czasopism naukowych: Rocznika Świętokrzyskiego serii B – Nauki Przyrodnicze i Prac Kieleckich.

W roku 2007 Prof. Jerzy L. Olszewski przeszedł na emeryturę. Był jednak w dalszym ciągu aktywny zawodowo, wykładając w Prywatnej Wyższej Szkole Ochrony Środowiska w Radomiu na Wydziale Turystyki i Rekreacji, z którą związany był aż do 2014 roku.

Dorobek twórczy Prof. dr hab. Jerzego L. Olszewskiego obejmuje ponad 200 publikacji. W trakcie swojej długoletniej kariery naukowej był aktywnym członkiem wielu towarzystw naukowych: był członkiem-założycielem Polskiego Towarzystwa Ekologicznego, członkiem i wieloletnim wiceprezesa Kieleckiego Towarzystwa Naukowego, a ponadto członkiem Polskiego Towarzystwa Geograficznego, Polskiego Towarzystwa Geofizycznego, International Association for Vegetation Science, Polskiego Towarzystwa Botanicznego, a także członkiem redakcji Ekologii Polskiej.

Za swój dorobek badawczy, organizacyjny i popularyzatorski Profesor Jerzy L. Olszewski był wielokrotnie odznaczany, m.in.: Odznaką Zasłużony Białostoczczyźnie (1976), Złotą Odznaką Honorową PTTK (1980), Srebrną Odznaką Honorową LOP (1982), Brązowym i Srebrnym Krzyżem Zasługi (1977 i 1984). Kilkakrotnie otrzymywał Nagrody Rektora WSP (dziś UJK) w Kielcach, a w 2004 roku nagrodą jubileuszową z okazji 45-letniej pracy zawodowej.

Pan Profesor Jerzy L. Olszewski zmarł w trakcie fali upałów – 11 sierpnia 2015 roku w swoim kieleckim mieszkaniu.

LITERATURA

(wybrane prace autorstwa i współautorstwa
prof. dr. hab. Jerzego L. Olszewskiego)

Faliński J.B., Okołów C., Olszewski J.L., 1970: Trzy dni w Puszczy Białowieskiej (Przewodnik dla pieszych turystów). Wojewódzki Ośrodek Informacji Turystycznej, Białystok: 74.

- Karczówka – historia, literatura, architektura, przyroda. Red. J.L. Olszewski. 1995. Kieleckie Towarzystwo Naukowe, Kielce: 141.
- Głogowska J., Olszewski J.L., 1967: Opad deszczu w lesie liściastym. Sylwan. 111(5): 55–64.
- Olszewski J.L., 1968: Role of uprooted trees in the movements of rodents in forests. Oikos. 19: 99–104.
- Olszewski J.L., 1970: Pomiar ochładzania w drewnianej skrzynce lęgowej. Wiadomości Ekologiczne. 16(1): 82–86.
- Olszewski J.L., 1973: Klimat północno-wschodniej Polski w ujęciu kompleksowym. Prace i Studia IG UW. 11, Klimatologia, 6: 135–161.
- Olszewski J.L., 1974: Wind velocity in a deciduous forest stand and in a unwooded area, Wiadomości Ekologiczne. 22(1): 223–235.
- Olszewski J.L., 1984: Intercepcja i jej wpływ na wysokość opadów docierających do powierzchni gruntu. Zeszyty Problemowe Postępu Nauk Rolniczych. 288: 245–270.
- Olszewski J.L., Kapuściński R., Pielaciński J., Żarnowiecki G., 1993: Klimat zbiorowisk leśnych na Górze Chełmowej w Świętokrzyskim Parku Narodowym. Parki Narodowe i Rezerwaty Przyrody. 12(3): 37–49.
- Olszewski J.L., Pielaciński J., Żarnowiecki G., 1991: Klimat naturalnych ekosystemów Świętokrzyskiego Parku Narodowego. Phytocoenosis. 3, Seminarium Geobotanicum, 1: 229–236.
- Olszewski J.L., Szałach G., Firek Z., 1998: Temperatury odczuwalne w Łysogórach na podstawie danych ze Świętego Krzyża. Kieleckie Studia Geograficzne. 6: 47–60.
- Olszewski J.L., Szałach G., Żarnowiecki G., 1997: Zróżnicowanie klimatyczne rezerwatu torfowiskowego Białe Ługi w Górach Świętokrzyskich. Roczniki Akademii Rolniczej w Poznaniu. CCXCI, Melioracje i Inżynieria Środowiska, 11: 67–76.
- Olszewski J.L., Szałach G., Żarnowiecki G., 2000: Klimat. [w:] Monografia Świętokrzyskiego Parku Narodowego. Red. S. Cieśliński, A. Kowalkowski. ŚPN. Bodzentyń–Kraków: 129–145.
- Olszewski J.L., Szałach G., Żarnowiecki G., 2001: Cechy klimatu Chęcińsko-Kieleckiego Parku Krajobrazowego. [w:] Uwarunkowania i funkcje turystyki na obszarze Chęcińsko-Kieleckiego Parku Krajobrazowego. Red. I. Janowski. Instytut Geografii AŚ. Kielce: 117–120.
- Olszewski J.L., Żarnowiecki G., 1992: Pokrywa śnieżna w Białowieży. Parki Narodowe i Rezerwaty Przyrody. 11(2/3): 131–143.
- Olszewski J.L., Żarnowiecki G., 1993: Założenia metodyczne monitoringu klimatu w środowisku zmienionym przez człowieka. Monitoring Środowiska Regionu Świętokrzyskiego. 1: 19–21.

-
- Olszewski J.L., Żarnowiecki G., 1997: Agroklimatyczne warunki upraw w województwie kieleckim. *Problemy Zagospodarowania Ziemi Górskich*. 43: 23–28.
- Olszewski J.L., Żarnowiecki G., Jarzyna K., Adamczyk A., 2007: Zmienność warunków termicznych i opadowych szczytowych partii Łysogór na tle wskaźników cyrkulacyjnych. [w:] *Wahania klimatu w różnych skalach przestrzennych i czasowych*. Red. K. Piotrowicz, R. Twardosz. IGI GP UJ, Kraków: 307–315.
- Olszewski J.L., Żarnowiecki G., Krzak P., 1992: Ostrość termiczna zim na Świętym Krzyżu. *Rocznik Świętokrzyski*. 19: 139–144.
- Olszewski J.L., Żarnowiecki G., Predyger K., Szałach G., 2003: Wstępne wyniki badań bioklimatu terenów rekreacyjnych Kielc w sezonie wiosennym. *Prace Geograficzne IG i PZ PAN*. 188: 303–315.
- Olszewski J.L., Żarnowiecki G., Rogóż M., 1995: Opad pyłu na Kielecczyźnie w latach 1975–1992. *Rocznik Świętokrzyski seria B – Nauki Przyrodnicze*. 22: 23–42.

W pracy wykorzystano wspomnienia współpracowników Pana Profesora, materiały z Archiwum UJK oraz biogram autorstwa Pana Piotra Bajko, zamieszczony w internetowej Encyklopedii Puszczy Białowieskiej (<http://www.encyklopedia.puszcza-bialowieska.eu/>). Zdjęcia Profesora J.L. Olszewskiego udostępnił Pan Piotr Bajko i Pan Grzegorz Żarnowiecki, którym serdecznie dziękuję.

Krzysztof Jarzyna